

ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ
ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ
PEDAGOGICS AND PSYCHOLOGY

FTAMP 14.15.09

КӨРКЕМ ШЫҒАРМАНЫ ОҚИТУДАҒЫ ЭЛЕКТРОНДЫ ОҚУЛЫҚТЫҢ РӨЛІ

Т.Қ. ЖҰМАЖАНОВА, Ж.Ж. ЖАҚҰПОВА

Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

Аңдатпа. Қазіргі таңда ақпарат беру құралдары, технологиялар күннен-күнге қарқынды даму үстінде. Бүгінде компьютер, планшет, ноутбук, смартфонсыз өмірімізді елестету мүмкін емес. Кез-келген адам іздеген ақпаратын интернеттен тез арада тауып, өз қажетіне жарата алады. Бұрын мұқабасы қалың, салмағы ауыр кітаптарды қолға алып оқысақ, қазіргі кезде электронды кітаптан (e-book reader) оқу тиімді бола түсуде. Оқырман іздеген кітабын интернет арқылы (ақылы немесе ақысыз) немесе смартфон (түрлі гаджеттер) арқылы оқу мүмкіндігі бар. Осылайша заман ағымына қарай қағаз кітаптың орнын қазір электронды кітаптар басып келеді. Электронды кітаптың тиімділігі мол, қағаз кітапқа қарағанда анағұрлым жеңіл, көлемі де шағын. Смартфонға жүздеген кітапты сыйғызуға да болады. Егер оқитын кітабыңыздың электронды нұсқасы болса смартфоннан еш қиындықсыз тауып аласыз. Кейінгі кездері электронды кітаптарды E-link немесе SiPix секілді технологиялар арқылы да оқуға болады.

Түйінді сөздер: электронды оқулық, компьютер, әдебиет, смартфон, гаджет, көркем шығарма, технология

Аннотация. Средства передачи информации и технологии постоянно развиваются. Невозможно представить современный мир без компьютеров, планшетов, ноутбуков, смартфонов. На сегодняшний день, почти всю необходимую информацию можно найти в интернете. Если в прошлом мы пользовались книгами в толстом переплете, то сегодня выгоднее читать электронные книги (e-book reader). Пользователи могут прочитать в интернете (платно, бесплатно) любую книгу по желанию или же используя смартфон (различные гаджеты). Таким образом, по велению времени электронная книга постепенно занимает место бумажной. Электронный вариант эффективнее во многих отношениях. По сравнению с бумажной книгой она легче по весу и объему. В смартфон помещаются сотни книг. Если существует электронный вариант книги, его можно легко найти и прочитать со смартфона. В последнее время, электронные книги можно читать при помощи технологии E-link или SiPix.

Ключевые слова: электронный учебник, компьютер, литература, смартфон, гаджет, художественное произведение, технология

Abstract. Nowadays, information transmission facilities and technologies are in the process of continuous development. You can hardly imagine contemporary world without PC, plane tables, smartphones. At present almost all necessary information can be found on internet. People do not use thick books to search for information any longer; they prefer to read more effective electronic books (e-book reader). People read on internet (free or with fee) any book they like or use smartphones (other gadgets). Thus, electronic book is going to replace a paper book. Electronic version is more effective in many considerations. It is lighter and less in volume in comparison with the paper version. Hundred

books can be loaded into smartphone. If electronic version of the book exists, it can be easily found and read on internet. These days, electronic books can be read with help of E-link or SiPix technologies.

Key words: electronic textbook, PC, literature, smartphone, gadget, creative work, technology

Кіріспе. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Біз бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек» деп атап айтқандай [1], қазіргі жаһандану заманында белсенді, құзіретті, бәсекеге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеу алға қойған басты мақсаттың бірі. Бұл – ұстаздар үшін маңызды мәселелердің бірі. Ұлт тарихының, ұлы тарихи оқиғалардың, адамзаттың тыныс-тіршілігінің, таным-нанымдарының көркем шежіресі – көркем әдебиет болып табылады. Оқушының білімін арттыру үшін сабақта жаңа технологияларды қолдана білу – ұстаздар қауымының міндеттерінің бірі.

Баланың кітап оқуға деген қызығушылығын ерте жастан ояту отбасы тәрбиесімен тікелей байланысты. Балаларға арналған кітаптар заман талабына сай түрлі-түсті бояулармен безендіріліп, баланың қызығушылығын оятуы қажет. Және де мектеп бағдарламасына сәйкес хрестоматиялық кітаптарды оқу талап етіліп, баланың ойлау, қабылдау, есте сақтау процестерін арттыруға мүмкіндік береді. Әдебиеттік оқу, әдебиет тарихын оқыту курс бағдарламалары мен оқулықтарын жасау – заман талабы. Осы орайда, С.Сейфуллин, М.Әуезов, С.Мұқанов, Қ.Жұмалиев, М.Ғабдуллин, С.Қирабаев, С.Қасқабасов, Г.Орда, т.б. еңбектерін ерекше атауға болады. Сондай-ақ, қазақ әдебиетін оқыту әдістемесінің негізін қалап, дамытуда Ә.Қоңыратбаев пен А.Көшімбаевтың, Қ.Бітібаеваның алатын орындары да айрықша.

Ғылымның қай саласын алсаңыз да теориялық және қолданбалы тәжірибелік мәндес болады десек, әдебиетті оқыту арқылы оқушыға көркем шығарманы оқытуды қалыптастыру әрі теориялық, әрі қолданбалы жүйесін бірлікте қарастырумен қатар оның өнер екендігін де ескерген жөн. Соның ішінде көркем шығарманы оқыту – ғылым саласымен тығыз байланысты, себебі, айтылатын сөздің мәні, жеткізілетін ой – оқушының танымдық мүмкіндігін кеңейте түседі. Және де көркем әдеби шығармаларды оқытудағы электронды оқулықтар есте сақтауға жақсы әсер етеді. Оқыту үрдісінде оқушының өзінің қатысуы, оның ойлау қабілеті мен оқуға деген ынтасын арттырады.

Зерттеу әдістері. Мектептегі өзге оқу пәндері сияқты әдебиет пәнін оқытуда қолданылатын көптеген негізгі және көмекші әдістер бар. Бұлардың кейбіреулері барлық оқу пәндеріне, әсіресе гуманитарлық пәндерге ортақ әдістер болып табылады. Осымен қатар тек әдебиетті оқытуда ғана қолданылатын әдіс-тәсілдер де бар. Мысалы, көркем сөз текстінің

мәнерлеп оқу, түсініктеме бере, талдау жасай отырып оқу, сюжетті шығарманы әр түрлі вариантта ауызша мазмұндау т.б. [2, 14].

Қазіргі таңда балаларға арналған аудио кітаптарды шығаруға аса ерекше көңіл бөлініп жатыр. Атап айтсақ, Алматы қаласы Тілдерді дамыту басқармасының бастамасымен «Қазақ эпосы» атты халық жыр-дастандары мен ертегілерінің аудио жинағы жарыққа шыққан. Хронометражы 400 минутты құрайтын аудиожинақта «Алпамыс», «Қобыланды», «Ер Тарғын», «Қамбар» сынды аты аңызға айналған батырлардың ерлігі баяндалады. Сонымен қатар, бұл топтамаға қазақтың қысқа аңыз-ертегілері, қызықты сюжеттер енген. Бұл еңбек балаларды жан-жақты, интеллектуалды, эмоционалды дамыту мақсатында құрастырылған [3].

Ал жасөспірім балаларды кітап оқуға ынталандыру үшін электронды кітаптар мен кітаптарды барынша мол енгізу қажет. Электронды кітаптар жастардың кітапқа деген қызығушылығын арттырады және оны қолдану өте тиімді, ыңғайлы, қазіргі заман талабына сай болып табылады.

Оқыту технологиясы мен оқыту әдістемесі – бір-бірімен тығыз байланысты ғылым. Соңғы кездері қазақ әдебиеті сабақтарында көптеген жаңа технологиялармен қатар ақпараттық технологиялар да жиі қолданылуда. Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз – білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Бұл процесті іске асырудың негізгі құралы компьютер болып табылады. Ақпараттық технология арқылы жалпыға ортақ білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау, білімді қабылдау, оқу сапасын жоғарлату, жеке тұлғаны жан-жақты қалыптастыру, ақпаратты сауатты пайдалану қабілетін арттыру – бүгінгі күннің талабы. Уақыт өткен сайын ақпарат беру құралдары, технологиялар даму үстінде. Қазіргі заманды компьютер, планшет, смартфонсыз елестету мүмкін емес. Бүгінде ақпараттың бәрін интернеттен табуға болады. Бұрын мұқабасы қалың кітаптарды қолға алып оқысақ. Қазіргі кезде электронды кітаптан (e-book reader) оқу тиімді бола түсуде. Оқырман қалаған кітабын интернет арқылы алып (ақылы, ақысыз) немесе смартфон (түрлі гаджеттер) арқылы оқиды. Осылайша заман ағымына қарай қағаз кітаптың орнын қазір электронды кітап басып келеді [4].

Зерттеу нәтижелері. Электронды әдебиет әдеби тәжірбие пен даму процесінен табиғи түрде дүниеге келіп, баспалық әдебиетке қатты ықпал етіп жатқан жаңа әдеби формат десек те болады. Бұл уақыт пен ортаның қарым қатынасының жаңа үлгісі ретінде қалыптасуқан адамның рухани дамуының өзгерісі. Ауыз әдебиеті, жазба әдебиетінен бастап, баспа, электрондық, мобильді әдебиетке дейін жүйелі түрде сатылап дамып келе жатқан тізбек десе де болады. Бұлардың әрқайсысының өзіндік сатысы, өзіндік тарихы бар.

Электронды әдебиет яғни сандық әдебиет – соңғы бес, он жылда өте қарқынды дамыды. Тарихқа көз жүгірсек, Théo Lutz 1959 жылы алғаш рет «Стохастикалық текст» деп аталатын компьютерлік поэма шығарды. Бұл поэма 1990 жылдардан бастап коммерциялық жұмыс ретінде сатыла бастады. Осы жылдардан бастап визуалды, дыбыстық, кино өнері мен компьютер ғылымының жаңа платформаларына негізделіп, біріккен ізденіс үстінде әдебиеттің жаңа формалары пайда бола бастады. Кейіннен электронды әдебиет оқырмандарына сенсорлық модульді құралдарды пайдалану тиімді болды. Және бұл гибридтік өнер түрі болып қалыптасты.

Электронды әдебиетте әдеби жанрлар жан-жақты қамтылған. Гипертекстік поэма, кинетикалық поэзия, негізгі текст, гипермәтіндік көркем туынды, интерактивті көркем шығарма, интерактивті драма сияқты толып жатқан атаулары көптеп кездеседі. Электронды әдебиетті пайымдау үшін жанр аттарының құрылымын білу міндетті. Бұлар дәстүрлі әдеби жанрлардың түрленуінің механикасы болып табылады. Біз баспалық әдебиетте қолдана алмайтын гипермәтін және поэзия, кинетикалық және поэзия, интерактивті және драма сияқты функция мен формалар да бар [5].

Электронды кітаптың тиімділігі мынада: қағаз кітапқа қарағанда анағұрлым жеңіл, көлемі де шағын және смартфонға жүздеген кітапты сыйғызуға болады. Егер оқитын кітабыңыздың электронды нұсқасы болса, смартфоннан еш қиындықсыз тауып аласыз. Кейінгі кездері электронды кітаптарды E-link немесе SiPix секілді технологиялар арқылы да оқуға болады. Яғни, осы арқылы кітабыңызды қалаған фонға, шрифтке ауыстыруға болады.

Қазіргі таңда Қазақстанда көркем әдеби электрондық кітаптарға деген сұраныс күннен-күнге артуда. Әсіресе, мұның тиімділігін жас оқырмандар сезінуде. Электронды кітап дайындауда «WikiBilim» Қоғамдық қорының «kitap.kz», «epub.kz», «Activ» компаниясы «Bookmate» жобасы т.б. жобалар іске қосылуда. Шерхан Мұртазаның «Бір кем дүние», Мархабат Байғұттың «Жоғалған жұрнақ», Әкім Ысқақтың «Жүректегі жазулар», Таласбек Әсемқұловтың «Талтүс», Дулат Исабековтің «Қарғын», Лира Қоныстың «Құлпынай қосылған балмұздақ», Аягүл Мантаеваның «Балалықтың көктемі», Есей Жеңісұлының «Бір жарық», Қанат Әбілқайырдың «Текес теріс ағады» секілді көркем-әдеби кітаптардың электронды нұсқаларына сұраныстар өте жоғары деуге болады.

Бүгінде көпшілік мобильді технологияларды белсенді қолданатындығы белгілі. Ал iOS және Android операциялық жүйелері арқылы жұмыс істейтін мобильді қосымша жылдам және ыңғайлы, қолдануға жеңіл түрде жасалған. Қосымша онлайн режимде де, офлайн режимде де қызмет көрсетеді. Кез-келген қолданушы аудиокітаптардан тұратын жеке кітапхана қорын жасақтап, аудиошығарманы мобильді құрылғысында оңай сақтай алады.

Негізгі мазмұн төрт категорияға (қазақ әдебиеті, шетел әдебиеті, балалар әдебиеті, ертегілер) жіктелген. Мұнда авторлар арқылы, сондай-ақ шығарма атауы арқылы да іздеу мүмкіндігі бар. «Қазақстанның ашық кітапханасы» жүйесіне енгізілген жаңа аудиокітаптар автоматты түрде «Audiokitap» мобильді қосымшасына жүктеледі.

«WikiBilim» қоғамдық қоры Президенті Әлібек Қисыбайдың айтуы бойынша: «Сандық дәуірде контенттің мобильді технологияларға бейімделуі – аса маңызды фактор. Қазақстанда аудиоформат көмегімен білім алу мәдениетінің қалыптасу процесі өте қарқынды жүріп жатыр. Audiokitap жобасының да бұл процесте өз орны болмақ» [6].

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі және ҚР Үкіметі жанындағы Орталық коммуникациялар қызметінің қолдауымен «Қазконтент» Акционерлік қоғамының тарапынан «Әдебиет порталы» кең ауқымды интернет жобасы іске асырылды. Қазақ халқының әдеби-рухани мұрасына қызығушылық танытқан кез-келген оқырманның мүддесінен шығатын, ұлттық әдеби жәдігерлерді бір жерге жинақтаған әдеби платформа ретінде оқырман қауымның көңілінен шығуда. «Әдебиет порталын» интернет-жобасының негізгі мақсаты – Қазақстандағы және алыс-жақын шетелдегі ақын-жазушыларға қолдау көрсетіп, әдеби туындыларды жан-жақты насихаттап, қазақ әдебиетін әлемдік аренаға таныту, қазақ және әлем көркем әдебиетінің электронды қорын жасақтау. Порталда энциклопедиялық тәртіппен әр авторға жеке бет арналған, сонымен қатар олардың шығармашылығына қатысты барлық деректер ұсынылған. Аталған интернет-жобада балалар мен жасөспірім оқырмандарға арналған аудиокітаптар мен танымдық энциклопедиялар, ертегілер мен аңыздар жинақталған.

«Қазақстанның ашық кітапханасы» онлайн жобасының негізгі мақсаты – ұлттық әдебиетіміз мен ғылымның, өнеріміз бен сан-саладағы шығармашылық өкілдеріміздің мұраларын заңды негізде бір жерге жинақтап, халқымыздың асыл қазынасы саналған рухани мұрамызды, өнер жауһарларын халыққа таныту, келешек ұрпаққа жеткізу. Қазақ ақын-жазушыларын оқығысы келетін кез-келген адамды кез-келген жерде қажетті ақпаратпен қамтамасыз етіп, оқырманның сұранысын жоғары дәрежеде қанағаттандыру [7].

Бүгінгі таңда «Қазақстанның ашық кітапханасы» қорында әртүрлі бағыттағы 500-ден аса автордың 4000-ға жуық кітабы жинақталған. Ашық кітапханада елімізге, әлемге танымал өмірден өткен қаламгерлеріміздің шығармаларымен қатар, қазіргі ақын-жазушыларымыздың да әдеби мұралары «Creative Commons» еркін лицензиялары негізінде авторлық құқықтары сақталып жариялануда. Қазақ әдебиеті мен мәдениетінің дамуына серпін берер бұл жобаға алғашқы болып Ілияс Жансүгіров, Сәкен Сейфуллин, Мұхтар Әуезов, Ғабиден Мұстафин, Қасым Аманжолов, Бауыржан Момышұлы, Зейін Шашкин, Жұбан Молдағалиев, Қалижан Бекхожин, Сағи Жиенбаев, Ғафу Қайырбеков, Мұқағали Мақатаев, Фариза

Оңғарсынова, Әбіш Кекілбаев, Зейнолла Қабдолов, Сафуан Шаймерденов, Қалтай Мұхамеджанов, Мұхтар Шаханов, Сәкен Жүнісов, Софы Сматаев, Қабдеш Жұмаділов, Сәуірбек Бакбергенов сынды ақын-жазушылар енген.

Сондай-ақ, «Қазақстанның ашық кітапханасының» қоры мектеп бағдарламасындағы «Қазақ әдебиеті» пәнінде оқытылатын 130 автордың 1500-ден аса шығармасын қамтыған аудиохрестоматиямен толықты. Бұл арқылы оқырман тұтас бір әдеби әлеммен табысып, туындылардың аудионұсқасын тыңдау мүмкіндігі бар. «Қазақстанның ашық кітапханасы» тек қазақ әдебиеті шығармаларымен ғана емес, осы уақытқа дейінгі қазақ тіліне аударылған шетел әдебиетінің де көрнекті туындылары оқырман назарына ұсынылуда.

Адамның кез-келген уақытта қабылдайтын ақпараттар көлемі өте ауқымды. Сондықтанда оқырмандармен жұмыс жасауда мультимедиялық кешендер, ғаламтор ресурстарын қолдану кеңінен қарастырылады. Жаңа бетбұрысқа аяқ басқанда бүгінгі заман ағымына сай көркем әдеби электрондық кітаптарды пайдалану өте тиімді екенін көре аламыз. Ол ақпараттық белсенділікті арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен ізденуге, алынған ақпарат көздерін сұрыптауға зор ықпал етеді. Электрондық кітаптарды пайдаланудың негізгі мақсаты білім беру, білімді пысықтау, бекіту, бақылау, ақпараттық ізденіс жұмыстарын қалыптастыру, ойлау қабілетін дамыту, таным көкжиегін кеңейту. Электронды кітаптар уақытты ұтымды пайдаланып, үнемдейді.

Заман ағымына сай электрондық оқулықтармен жұмыс істеу өз нәтижесін берері сөзсіз. Ол ақпараттық белсенділікті арттырып, логикалық ойлау жүйені қалыптастырады. Электрондық оқулықтар – дидактикалық әдіс-тәсілдер мен ақпараттық технологияны қолдануға негіздеген біртұтас жүйе болып табылады. Сонымен қатар электронды оқулықтар уақытты ұтымды пайдаланып, үнемдейді. Және білім беру үдерісін ақпараттандыру құралының бірі деп айтуға болады. Бұл оқушы үшін де, ұстаздар үшін де өте тиімді әдістемелік құрал болып табылатынын дәлелдеуде.

Бұл жайында зерттеуші Әбдіқасова Г.А.: «Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қапыптасуы орта білім беру жүйесінің дамуымен тығыз байланысты. Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық. Мектеп оқушыларының білім сапасын тексеру жүйесіне арналған компьютерлік педагогикалық құралдарды пайдалану, бақылау, өзін-өзі бақылау, жаттығу, бақылау нәтижелері бойынша түзету, тіркеу, жинау, сақтау, зерттеліп отырған объектілер туралы ақпараттарды өңдеу және түрлі формада көрсетілген

ақпараттардың жеткілікті үлкен көлемін беруді іс жүзіне асыруға мүмкіндік береді», – деп жазады [8].

Қорытынды. Қорыта айтқанда, «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасымыз атап көрсеткендей, жалпы білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы өте зор.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан // Ақиқат, 2007. – №4. – 33 б.
2. Көшімбаев А. Қазақ әдебиетін оқыту методикасы. – Алматы: Мектеп, 1969. – 79 б.
3. Жұмажанова Т.К., Әріпова Б.А., Әбдіғазыұлы Б.Ә., Сманов Б.Ө. Жоғары оқу орындарындағы «қазақ әдебиеті» пәнінің электронды оқулықтарының мазмұндық жүйесі. – Алматы: ИП «Уатханов А.Ф.», 2012. – 226 б.
4. Қазақ эпосы. Ұзақтығы – 400 мин. – «ASIA ANIMATION» студиясы. 2014.
5. © 2016 Electronic Literature and Its Emerging Forms. Theme: Ari by Elmastudio. Proudly powered by WordPress.
6. <http://ustaz.kz/component/content/article/80-zha-aly-tar/481-audiokitaptar>; <https://adebiportal.kz>
7. <https://kitap.kz>
8. Әбдіқасова Г.А. Ақпараттық технология: оқулық. – Алматы: Эверо, 2011. – 373 б.

ҒТАМР 15. 31. 31

ТІЛДІК ОЙЫНДАРЫ АРҚЫЛЫ ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ ЖЕТІСПЕУШІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДА ИНИЦИАТИВТІ СӨЙЛЕУДІ ДАМУ

А.И. ЖУЛАЕВА

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан

Аңдатпа. Мақалада жалпы сөйлеу тілінің жетіспеушілігі бар балаларда инициативті сөйлеуді дамыту мәселесі қарастырылады, өйткені олардың барлық зияткерлік саласы зардап шегеді, көпшілігі өз бастамасымен басқа адамға жүгіне алмайды, кейде тіпті оларға біреу жүгінсе, тіпті тиісті түрде жауап беруге ұялады. Олар қалыптасқан қарым-қатынасты қолдап, дамыта алмайды, өз ықыласын, көңілін жеткізе алмайды, сондықтан жиі қақтығысады немесе жалғыз аяқталады. Бастамашылық сөйлеудің төмен деңгейі балалардың өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндігін шектейді, еркін қарым-қатынасты қамтамасыз етпейді, бұл өз кезегінде сөйлеу, танымдық қызметтің дамуына ықпал етпейді, білімді меңгеруге кедергі келтіреді, жеке басының дамуы мен мінез-құлқына теріс әсер етеді.